บทความวิจัย

รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง: เมืองแห่งวัฒนธรรม วิถีชีวิต และบทเพลง*

CREATING ARTS OF ANG THONG: A CITY OF ART, CULTURE, WAY OF LIFE, AND MELODIES

เชษฐพงศ์ รอตฤดี*, สาริศา ประทีปช่วง, บำรุง พาทยกุล

Chetthaphong Rotrudee*, Sarisa Prateepchuang, Bamrung Phattayakul

คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Music and Drama, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: chettrot@gmail.com

*Tel: 090-693-9289

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวัฒนธรรม วิถีชีวิต และดนตรีในจังหวัดอ่างทอง และ 2) เพื่อสร้างสรรค์บทเพลงร่วมสมัยชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยสร้างสรรค์ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้าน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการประพันธ์คำร้องทำนอง รวมถึงการสร้างสรรค์ดนตรีสมัยใหม่ จำนวน 7 ท่าน นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และตีความเชิงสุนทรียะเพื่อหาจุดร่วมทางวัฒนธรรมและดนตรีร่วมสมัย ผลการวิจัยพบว่า 1) จังหวัดอ่างทองมีความโดดเด่นในฐานะเมืองแห่งวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคกลาง สะท้อนผ่านวิถีชีวิตเกษตรกรรมที่เรียบง่ายเปี่ยมไปด้วยสุนทรียภาพทางศิลปะ วัฒนธรรมดนตรีมีความผูกพันกับการการละเล่นในวาระต่าง ๆ มีลักษณะเฉพาะ คือ การขับร้องที่เน้นการใช้ปฏิภาณไหวพริบประกอบการตบมือเป็นจังหวะพื้นฐาน มีการใช้ ฉิ่ง กรับ และโทน เป็นเครื่องดนตรีหลักที่ช่วยสร้างความสนุกสนาน เป็นเอกลักษณ์ที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน และ 2) การสร้างสรรค์บทเพลงชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง สร้างขึ้นจากการนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ผ่านกระบวนการประพันธ์ หยิบยกโครงสร้างบทกลอนและทำนองเพลงพื้นบ้านมาบูรณาการกับทฤษฎีดนตรีสากลและระบบบันไดเสียงทางดนตรีไทย ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าของจังหวัดอ่างทอง เรียบเรียงขึ้นสำหรับวงดนตรีร่วมสมัยที่มีการผสมผสานเครื่องดนตรีไทย เครื่องดนตรีสากล และเครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกซ์ เพื่อสร้างมิติเสียงที่แปลกใหม่ในการสร้างสรรค์ทางดุริยางคศิลป์ แต่ยังคงกลิ่นอายความภาคภูมิใจในรากเหง้าเดิม รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะพื้นบ้านให้ดำรงอยู่ สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชาวจังหวัดอ่างทองอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: อ่างทอง, เพลงพื้นบ้าน, ดนตรีพื้นบ้าน, ดนตรีร่วมสมัย, รังสรรค์ศิลป์

* Received 12 March 2026; Revised 11 April 2026; Accepted 26 April 2026

Abstract

This research article serves two primary objectives 1) To investigate the cultural heritage, lifestyles, and musical traditions of Ang Thong Province; and 2) To creatively compose a contemporary music suite entitled Rangsan Sin Thin Ang Thong (Creative Art of Ang Thong). This study employs a creative research methodology, gathering data through in-depth interviews with seven experts across two main groups: traditional folk music specialists with profound knowledge of local roots, and contemporary composers and music producers. This dual-track approach aims to identify a cultural and musical intersection between ancient traditions and modern creative practices. The research findings reveal that: 1) Ang Thong Province possesses a distinguished identity as a hub of Central Thai folk culture. This is reflected through a simple yet aesthetically rich agricultural way of life. The local musical culture is deeply intertwined with communal activities and traditional play, characterized by improvisational singing (Patiphan Waiphrip) accompanied by rhythmic handclapping. Essential percussive instruments, including the Ching (Small Cymbals), Krap (Wooden Clappers), and Thon (Hand Drum), serve as the rhythmic heart of these performances, creating a unique and enduring artistic signature. 2) The Rangsan Sin Thin Ang Thong Suite was developed by synthesizing the acquired data through a meticulous compositional process. The work integrates traditional poetic structures and folk melodic motifs with Western musical theory and Thai tuning systems. These compositions articulate emotions that reflect the historical significance of Ang Thong. The musical arrangement is designed for a contemporary ensemble, blending Thai traditional instruments with Western and electronic instruments to create innovative “sonic dimensions.” This fusion achieves a sophisticated balance between modern musicality and the authentic spirit of the past. Ultimately, this project contributes to the preservation and sustainable development of local arts, fostering a lasting sense of cultural pride among the people of Ang Thong.

Keywords: Ang Thong, Folk Song, Folk Music, Contemporary Music, Artistic Creation

บทนำ

จังหวัดอ่างทอง มีพื้นฐานมาจากชุมชนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรน้ำ ผู้คนเดินทางด้วยเรือและแพ จนพัฒนาจากชุมชนขนาดเล็กสู่เมืองสำคัญนับตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการเปลี่ยนสถานะจาก “เมืองอ่างทอง” เป็น “จังหวัดอ่างทอง” ในวันที่ 19 พฤษภาคม 2459 จากบันทึกของมุขนายกมิซซังปาล เลกัวซ์ (Jean-Baptiste Pallegoix) ผู้เดินทางมาเผยแผ่คริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิกในพื้นที่อ่างทอง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี 2377 ได้กล่าวถึงที่มาของชื่อเมืองอ่างทองไว้ว่า มีการนำชื่อของตำบลมาใช้เป็นชื่อเมือง โดยเมืองอ่างทอง

จึงได้รับชื่อตามตำบลอ่างทอง สอดคล้องกับพระดำริของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์เรื่อง สร้างเมือง ดำริว่า “มาตั้งเมืองที่บ้านอ่างทอง จึงชื่อเมืองอ่างทอง” (วิศว ศะศิสมิต และคณะ, 2554) เป็นเมืองเก่าแก่ของไทยที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีแม่น้ำสายสำคัญ 2 สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำน้อย เดิมเมืองตั้งอยู่ที่วิเศษชัยชาญริมฝั่งแม่น้ำน้อย ต่อมาในช่วงปลายสมัยกรุงธนบุรี มีการย้ายเมืองเพื่อตั้งขึ้นใหม่ ณ บริเวณฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา บ้านบางแก้ว และเรียกชื่อว่าเมืองอ่างทอง ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดอ่างทอง เป็นที่ราบลุ่มมีลักษณะคล้ายอ่าง อีกทั้งเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ด้านการเกษตรและทรัพยากรน้ำ ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นอู่ข้าว อู่น้ำ และอู่ปลา ตั้งแต่สมัยโบราณ นอกจากนี้ นักโบราณคดียังสันนิษฐานว่าบริเวณนี้เคยเป็นเมืองโบราณในสมัยทวาราวดี โดยพบคูเมืองขนาดใหญ่ล้อมรอบเมือง ซึ่งเป็นลักษณะของระบบคูน้ำคันดินที่พบทั่วไปในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง เช่น บริเวณจังหวัดสิงห์บุรี ชัยนาท และอ่างทอง หลักฐานคูเมืองดังกล่าวพบที่บ้านคูเมือง ตำบลหัวไผ่ อำเภอแสวงหา (สุวรรณา ธุวโชติ และคณะ, 2549)

อ่างทองนอกจากจะมีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์อันยาวนานแล้วนั้น ยังได้รับการยกย่องให้เป็นแหล่งวัฒนธรรมด้านดนตรีที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การแสดงพื้นบ้านในจังหวัดอ่างทองเป็นนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่อาจกล่าวได้ว่ามีมาช้านานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นการแสดงที่มุ่งเน้นความสนุกสนาน การแสดงออกซึ่งอารมณ์ไหวพริบปฏิภาณ การใช้ภาษา ความเชื่อ ศาสนา ขนบประเพณี ซึ่งยังคงได้รับการ สืบสาน ถ่ายทอดจนถึงปัจจุบัน (เฉลิมชัย ภิรมย์รักษ์, 2565) ในด้านดนตรีเป็นส่วนหนึ่งในการร้องเล่น อาศัยการตบมือของผู้แสดงเป็นหลัก หรืออาจใช้เครื่องดนตรี เช่น ฉิ่ง กรับ และโทน ประกอบจังหวะ ขณะที่การแต่งตัวเป็นการแต่งตามรูปแบบของแต่ละท้องถิ่น เพลงพื้นบ้าน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) เพลงกล่อมเด็ก เป็นเพลงที่ใช้ขับกล่อมเพื่อให้เด็กหลับ สะท้อนถึงความรัก ความเอื้ออาทร และความผูกพันระหว่างแม่กับลูก 2) เพลงปฏิพากย์ เป็นเพลงที่ร้องตอบโต้กันระหว่างชายหญิง โดยต่างฝ่ายใช้โวหารและถ้อยคำเพื่อเกี้ยวพาราสีและแสดงไหวพริบปฏิภาณ โดยเฉพาะโวหารเชิงสังวาส และ 3) เพลงในพิธีกรรม ซึ่งเป็นการขับลำนำที่นำมาใช้ประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น พิธีโกนจุก พิธีบวชนาค พิธีแต่งงาน รวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวโยงกับความตาย โดยอาศัยความเชื่อที่ว่า เสียงดนตรีเป็นสื่อกลางในการติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บันดาลความสุข ขจัดความทุกข์ให้คลายหายได้ เพลงพื้นบ้านถือเป็นองค์ความรู้ที่สืบต่อกันมาในลักษณะ มุขปาฐะ อาศัยการจดจำและการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ไม่พบหลักฐานที่ยืนยันถึงแหล่งกำเนิดที่ชัดเจน จุดเด่นของเพลงพื้นเมือง คือ ความเรียบง่ายและลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละพื้นที่ สะท้อนผ่านภาษา ทำนอง และคำร้องที่เป็นภาษาพูดทั่วไป ในรูปแบบคำกลอน แฝงคติสอนใจ หรือใช้เป็นถ้อยคำโต้ตอบระหว่างหญิงชาย (ภิญโญ ภู่เทศ, 2556) ทั้งนี้ เพลงพื้นบ้านยังมีความหลากหลายในด้านลักษณะการร้อง การแสดง และการใช้ภาษาตามภูมิภาคต่าง ๆ แบ่งออกเป็นเพลงพื้นเมืองภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง

วัฒนธรรมทางดนตรีของภาคกลางมีรากฐานมาจากวิถีเกษตรกรรมและเทศกาลท้องถิ่น ซึ่งปรากฏชัดในรูปแบบของเพลงพื้นบ้านที่มีความหลากหลายสามารถจำแนกออกเป็น 2 สายหลัก คือ เพลงทางใต้ ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ เพลงทางเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดชัยนาท ซึ่งเพลงทางเหนือนี้จะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวด้วยจังหวะที่เนิบช้าและนุ่มนวลกว่า (วรวีร์ เผือกประพันธ์ และคณะ, 2568) สำหรับจังหวัดอ่างทอง ดนตรีพื้นบ้านเปรียบเสมือนดนตรีที่สะท้อนชีวิตประจำวันของชุมชนลุ่มน้ำ

เจ้าพระยา บทเพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ และรำโทน ไม่ได้เป็นเพลงที่สื่อถึงความบันเทิงเพียงอย่างเดียว แต่คือการใช้ดนตรีเพื่อกล่อมเกลาจิตใจและสร้างความสมัครสมานสามัคคี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอ่างทอง ระบุว่า ดนตรีพื้นบ้านของที่นี่มีเอกลักษณ์โดดเด่นที่การใช้ภาษาที่เรียบง่ายแต่แฝงด้วยอารมณ์ขัน มีท่วงทำนองการร้องที่นุ่มนวล และมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนเนื้อร้องให้เข้ากับบริบทสังคมในแต่ละยุคสมัย (ชำนาญ แก้วสว่าง และคณะ, 2566) หัวใจสำคัญของวัฒนธรรมดนตรีและการแสดงในอ่างทอง คือ การแสดงลิเก ซึ่งเป็นมหรสพทางดนตรีที่หยั่งรากลึกลงในจิตวิญญาณของชาวอ่างทองมาอย่างยาวนาน ความสำคัญของลิเกใน จังหวัดอ่างทองไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในระดับครอบครัว แต่ได้รับการยกระดับสู่เชิงนโยบายผ่านโครงการ “ONE PLUS ANGTHONG” ภายใต้ชื่อโครงการ “มนต์เสน่ห์ลิเกอ่างทอง” เพื่อผลักดันให้จังหวัดเป็นเมืองแห่งลิเกของประเทศ และพัฒนาสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ภายใต้เครือข่ายยูเนสโก (UNESCO) ในอนาคต (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอ่างทอง, 2568) ประวัติศาสตร์ทางดนตรีของลิเกอ่างทองยังมีความเข้มแข็งผ่านสายตระกูลศิลปิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “คณะหอมหวน” ของนายหอมหวล นาคศิริ ถือแหล่งที่ผลิตนักแสดงและนักดนตรีลิเกเข้าสู่วงการนาฏศิลป์ไทย วัฒนธรรมดนตรีจากสำนักหอมหวนได้แตกแขนงออกเป็นคณะลิเกที่มีชื่อเสียงอีกมากมาย เช่น คณะก้านระเวงจิต, คณะจันทร์แรม, คณะประหาญ นาคศิริ, คณะหอมหวลน้อย นาคศิริ, คณะบุญเลิศ นาคพินิจ, คณะวิโรจน์ หลานหอมหวน และคณะอื่น ๆ (สุขสันติ แวงวรรณ, 2562) ความรุ่มรวยทางศิลปะเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าดนตรีและศิลปะการแสดงของอ่างทองไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของอดีต แต่เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมทางดนตรีที่ทรงพลัง (Soft Power) ผสานความเรียบง่ายของเพลงพื้นบ้านเข้ากับความวิจิตรของลิเก เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์และรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดให้ยั่งยืนสืบไป กล่าวได้ว่า ศิลปะการแสดงและดนตรีเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นสัญลักษณ์โดดเด่นของจังหวัดอ่างทอง สะท้อนให้เห็นถึงการรักษาขนบจารีตทางดนตรี และการแสดงที่หาดูได้ยาก ในด้านการพัฒนายกระดับคุณค่าทางวัฒนธรรม พบว่าจังหวัดอ่างทองมีกลไกการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพผ่านความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์เพื่อผลักดันจังหวัดให้เป็น “เมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City)” มุ่งเน้นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างความต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ลิเกอ่างทองเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชน (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอ่างทอง, 2568)

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน พบว่า ศิลปะดนตรีและเพลงพื้นถิ่นของจังหวัดอ่างทองกำลังเผชิญกับวิกฤตที่สำคัญ โดยเฉพาะการขาดการบันทึกองค์ความรู้และรวบรวมทำนองหลักไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรหรือสื่อดิจิทัลที่เป็นระบบ ส่งผลให้ภูมิปัญญาเหล่านี้คงอยู่เพียงในลักษณะมุขปาฐะ ที่เสี่ยงต่อการสูญหายไปพร้อมกับผู้อาวุโสในท้องถิ่น นอกจากนี้ ความนิยมในวัฒนธรรมสมัยใหม่ยังทำให้คนรุ่นใหม่ขาดการเชื่อมโยงกับรากเหง้าดั้งเดิม ส่งผลให้เพลงพื้นบ้านและลิเกถูกจำกัดบทบาทลงเพียงในงานเทศกาลเฉพาะกิจ ขาดการนำมาตีความหรือสร้างสรรค์ใหม่เพื่อให้เข้ากับบริบทสังคมร่วมสมัย จากสภาพปัญหาและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาและรวบรวมลักษณะเด่นทางดนตรีของจังหวัดอ่างทอง เพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ยังคงอยู่ โดยนำเอาอัตลักษณ์ดนตรีดั้งเดิมมาเป็นรากฐานในการสร้างสรรค์บทเพลงร่วมสมัยชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง เพื่อเป็นการเชื่อมต่อทางวัฒนธรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน นำไปสู่การสร้างสรรค์

ด้านดนตรีและสืบสานวัฒนธรรม ด้วยรูปแบบของดนตรีร่วมสมัย โดยใช้ทำนองของดนตรีที่เชื่อมโยงกับอดีตกับปัจจุบันสร้างความรักในถิ่นกำเนิด ปลูกจิตสำนึกให้ชาวอ่างทองเกิดความรักในถิ่นฐานบ้านเกิด และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรม วิถีชีวิต และดนตรีที่พบในจังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อสร้างสรรค์บทเพลงร่วมสมัยชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาลักษณะ ทางดนตรีของจังหวัดอ่างทอง เพื่อสร้างสรรค์บทเพลงชุด “รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง” เป็นงานวิจัยสร้างสรรค์ (Creative Research) ใช้กระบวนการการวิจัยตามรายละเอียด ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ได้แก่ หนังสือประวัติศาสตร์จังหวัดอ่างทอง แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ตำนานเมืองอ่างทอง พิพิธภัณฑ์ภาพถ่ายพระราชพิธีบรมราชาภิเษก จวนผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ดนตรีในจังหวัดอ่างทอง การศึกษาวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Document Analysis)

2. คัดเลือกบุคคลผู้ให้ข้อมูล

2.1 ศิลปินเพลงพื้นบ้าน โดยเลือกจากผู้ที่มีความเกี่ยวข้องทางด้านประวัติศาสตร์ของจังหวัดอ่างทอง เพลงพื้นบ้าน ดนตรีร่วมสมัย จำนวน 3 ท่าน เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

2.2 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการประพันธ์คำร้อง การประพันธ์ทำนอง และด้านการสร้างสรรค์ทางดนตรีในรูปแบบของวงดนตรีร่วมสมัย จำนวน 4 ท่าน

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) บุคคลผู้ให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของจังหวัดอ่างทอง 2) บุคคลผู้ให้ข้อมูลด้านลักษณะทางดนตรีของจังหวัดอ่างทอง และ 3) บุคคลผู้ให้ข้อมูลด้านดนตรีร่วมสมัย

4. นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา (Content Validity) และความน่าเชื่อถือ (Credibility) ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดุริยางคศิลป์ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางคศิลป์ (ดนตรีตะวันตก) และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา จากการประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ความเที่ยงตรงอยู่ในระดับสูงมาก (IOC = 1.00) โดยมีการเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่ภาพรวมของรูปแบบดนตรี โครงสร้าง บทเพลง รายละเอียดทางเทคนิค ไปจนถึงมิติทางประวัติศาสตร์และภาษาท้องถิ่น ส่งผลให้เครื่องมือวิจัยสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของบทเพลงได้อย่างครบถ้วนและเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีต่อไป

5. การลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากผู้มีความรู้ด้านลักษณะทางดนตรีในจังหวัดอ่างทอง ได้แก่ วัฒนธรรมจังหวัดอ่างทอง ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดอ่างทอง ศิลปินพื้นบ้านในจังหวัดอ่างทอง ใช้การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) และไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การลงพื้นที่เก็บข้อมูลในจังหวัดอ่างทอง

โดยเข้าพบกับบุคคลผู้ให้ข้อมูลเพื่อดำเนินการขอสัมภาษณ์ ติดต่อนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการขอสัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ในการของเก็บข้อมูล ขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องบันทึกเสียง การถ่ายวีดีโอ การถ่ายภาพ ระหว่างการสัมภาษณ์ รวมทั้งขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่

6. รวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ นำมาจัดลำดับเหตุการณ์ของเรื่องราว วางโครงสร้างของบทเพลงเพื่อให้ดนตรีสามารถดำเนินเรื่องราวได้อย่างมีเอกภาพ รวมทั้งบทเพลงพื้นบ้าน ที่สะท้อนถึง วัฒนธรรม วิถีชีวิต ข้อมูลส่วนนี้จะถูกวิเคราะห์เพื่อหาท่วงทำนองที่แสดงถึงความผูกพัน อันเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้บทเพลงร่วมสมัยชุดนี้มีเอกลักษณ์ของพื้นที่ ข้อมูลที่ได้จะช่วยในการเลือกใช้เครื่องดนตรีหรือ ทำนองที่มีความนุ่มนวล เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดอ่างทอง

7. เรียบเรียงข้อมูลก่อนนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ อภิปรายผล และสรุปผลการวิจัย โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจากการลงภาคสนาม และถอดบทสัมภาษณ์ วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ และสรุปข้อมูลเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ลักษณะลักษณะดนตรีที่พบในจังหวัดอ่างทอง การประพันธ์บทร้อง การสร้างสรรค์บทเพลงร่วมสมัย และนำข้อมูลที่สังเคราะห์ได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลสัมภาษณ์ เพื่อที่จะใช้เป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ต่อไป

ผลการวิจัย

1. วัฒนธรรม วิถีชีวิต และดนตรีในจังหวัดอ่างทอง

จังหวัดอ่างทองอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย เป็นที่ราบลุ่มและเป็นแอ่งรับน้ำ ซึ่งเอื้อต่อการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก ส่งผลให้จังหวัดอ่างทองมีวัฒนธรรมที่โดดเด่นและสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน มีกิจกรรมด้านการขับร้องเพลงพื้นบ้าน ที่เป็นส่วนหนึ่งของการพักผ่อนจากการทำงาน

การร้องเพลงพื้นบ้านเป็นกิจกรรมที่นิยมในชุมชน โดยมักจัดแสดงในช่วงฤดูกาลหรือเทศกาลสำคัญของท้องถิ่น ทั้งนี้ จังหวัดอ่างทองยังมีศิลปินที่มีชื่อเสียงหลายท่าน โดยในด้าน เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงเรือ ได้แก่ นายบัวเผื่อน โพธิ์ภักดิ์ นางบัวผัน จันทร์ศรี และนายเผ่า สุดสุวรรณ เพลงรำโทน ได้แก่ ทองอาบ ไข่แก้ว ด้านเพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ และรำโทน มีนายมังกร บุญเสริม เป็นบุคคลสำคัญอีกท่านหนึ่ง จากการสัมภาษณ์ จำรัส อยู่สุข ผู้ที่ได้รับคำประกาศเกียรติคุณ “เพชรสยาม” สาขาดนตรีและนาฏศิลป์ ด้านเพลงพื้นบ้านภาคกลาง กล่าวว่า การที่จะนำบทเพลงพื้นบ้านที่เป็นที่รู้จักมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงเพื่อสื่อถึงบรรยากาศ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่แบบชาวบ้าน เพื่อที่จะให้คนที่ฟังสามารถฟังและเข้าใจได้นั้น ควรเป็นบทเพลงที่คุ้นหู หรือเป็นที่รู้จัก อาจจะไม่ใช่เพลงพื้นบ้านของอ่างทองอย่างเดียวเท่านั้น แต่สามารถที่จะนำบทเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่เป็นวัฒนธรรมร่วม มาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงได้ เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ เพลงฉ่อย นำมาร้อยเรียงให้ได้บรรยากาศของความเป็นภาคกลาง ที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในจังหวัดอ่างทองอย่างเดียวเท่านั้น แต่สามารถที่จะต่อยอดไปสู่การสร้างสรรค์เพื่อเป็นแรงบัลดาลใจให้กับพื้นที่อื่นได้ (จำรัส อยู่สุข, 2567)

ในปัจจุบัน เพลงพื้นบ้าน ยังคงได้รับการอนุรักษ์และถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง โดยมีสถานศึกษาเป็นฐานรากสำคัญในการบ่มเพาะองค์ความรู้สู่คนรุ่นหลัง ควบคู่ไปกับการสนับสนุนของสภาวัฒนธรรมจังหวัดที่นำการแสดงเหล่านี้มาเผยแพร่ในวาระต่าง ๆ นอกจากนี้ พลังขับเคลื่อนที่สำคัญยังมาจากกลุ่มตัวแทนนักเรียน นักศึกษา และความเข้มแข็ง

ของคนในชุมชนที่ร่วมกันส่งต่อจิตวิญญาณของท้องถิ่น ตัวอย่างที่เด่นชัด คือ กลุ่มชาวบ้านในตำบลบางเสด็จ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง ซึ่งถือเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ทางอารยธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความประณีตของเพลงพื้นบ้าน ทั้งชั้นเชิงการขับร้องและการบรรเลงที่ประสานกันอย่างลงตัว โดยศิลปะเหล่านี้มักปรากฏอยู่ในงานบุญ ประเพณี และพิธีกรรมสำคัญต่าง ๆ เพื่อสร้างความรื่นเริงและสามัคคี ในด้านสุนทรียศาสตร์ เพลงพื้นบ้านมีความโดดเด่นด้วยการใช้เครื่องดนตรีไทยหลากหลายประเภท ทั้งเครื่องสาย เครื่องเป่า และเครื่องตี เช่น ซอ ขลุ่ยระนาด และกลองยาว โดยมีฉิ่งและฉาบเป็นเครื่องประกอบจังหวะที่ช่วยเพิ่มความสนุกสนาน องค์ประกอบเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องดนตรี แต่ยังเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและความงดงามของสังคมไทยที่ยังคงได้รับการรักษาให้คงอยู่สืบไป (ชำนาญ แก้วสว่าง, 2569)

บทบาททางวัฒนธรรมของเพลงพื้นเมืองจังหวัดอ่างทอง สามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้านหลัก คือ 1) การสืบทอดแนวคิดพื้นบ้านและบทบาททางการศึกษา ทางดนตรีและเพลงพื้นเมืองของจังหวัดอ่างทองมีหน้าที่ในการถ่ายทอดแนวคิดพื้นบ้าน ค่านิยม วิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรมภาคกลางต่อรุ่นสู่รุ่น ผ่านระบบ “พ่อเพลง - แม่เพลง” ในการเรียนรู้ด้วยการฟังและจดจำ ทำให้เห็นรูปแบบการศึกษานอกระบบแบบดั้งเดิมของสังคมไทย 2) บทบาทในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมชุมชน เพลงพื้นบ้าน เช่น บทเพลงเกี่ยวข้าว บทเพลงเรือ และรำโทน เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวอ่างทอง ในงานบุญ งานเทศกาล และช่วงเก็บเกี่ยว เช่น เพลงเกี่ยวข้าวใช้สร้างขวัญกำลังใจระหว่างทำงานในนา เพลงเรือใช้ในฤดูน้ำหลากและเป็นกิจกรรมเกี้ยวพาราสี ส่วนรำโทนจะร้องเล่นในงานรื่นเริงและในงานพื้นเมืองต่าง ๆ เป็นต้น (จำรัส อยู่สุข, 2567)

2. บทเพลงร่วมสมัยชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง

บทเพลงชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง เป็นการสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวัฒนธรรม วิถีชีวิต ดนตรีและเพลงพื้นบ้าน ที่พบในจังหวัดอ่างทอง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ สื่อถึงความเป็นเมืองแห่งวัฒนธรรม วิถีชีวิต และบทเพลง ดังนี้

2.1 แนวคิดในการประพันธ์

บทเพลงชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง เป็นการบรรเลงที่กล่าวถึง จังหวัดอ่างทองเป็นเมืองที่มีความสงบร่มเย็น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา อีกทั้งยังเป็นอู่ข้าวอู่น้ำอันสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ในด้านศิลปะหัตถกรรม มีการประดิษฐ์ตุ๊กตาชาววัง การจักสาน การทำกลอง โดยได้แรงบันดาลใจจากคำขวัญประจำจังหวัดอ่างทอง ที่ว่า “พระสมเด็จเกษไชโย หลวงพ่อโตองค์ใหญ่ วีรไทยใจกล้า ตุ๊กตาชาววัง โด่งดังจักสาน ถิ่นฐานทำกลอง เมืองสองพระนอน” ซึ่งคำขวัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยจินตนาการถึงวิถีชีวิตชนบท ที่มีความสงบสุข ร่มเย็น ก่อนที่จะต้องสู้รบในศึกสงคราม และมีขุนรองปลัดชู เป็นผู้อาสาในการสู้รบในครั้งนี้ ประกอบด้วย ท่อนโหมโรง บทนำ ท่อนร้องหลัก ท่อนขยายอารมณ์หรือรับ - ส่ง ท่อนสรุปหรือท่อนจบ ผสมผสานกับวงดนตรีร่วมสมัย ที่ประกอบด้วย เครื่องดนตรีไทย เครื่องดนตรีสากล และเครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ และการบรรเลงประกอบการขับร้อง

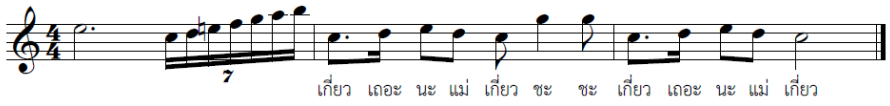
ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจจากลักษณะภูมิประเทศ รวมถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต และบทเพลง โดยบรรยายถึงบรรยากาศของสภาพแวดล้อมของจังหวัดอ่างทองที่เต็มไปด้วยท้องทุ่งนา วัดวาอาราม โดยได้นำบทเพลงพื้นบ้านภาคกลาง มาเป็นองค์ประกอบหลักในการเล่าเรื่องราวในช่วงต้นของบทเพลง ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ

เพลงฉ่อย รวมทั้งได้นำทำนองเพลงราชนิเกริงที่เป็นทำนองที่คุ้นหูจากการรับชมลิเก ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดอ่างทอง อีกทั้งบทเพลงพม่ากลองยาว ที่เป็นเอกลักษณ์ของวงแตรวงที่มีอยู่ทั่วไปในจังหวัดอ่างทอง ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์และการจัดวางทำนองของบทเพลงต่าง ๆ ผู้วิจัยใช้การประพันธ์ในรูปแบบของดนตรีพรรณนา หรือ ดนตรีสำหรับเล่าเรื่อง (Program Music) โดยสังคีตลักษณ์ที่ใช้จะเป็นในรูปแบบอิสระ ประกอบการขับร้อง

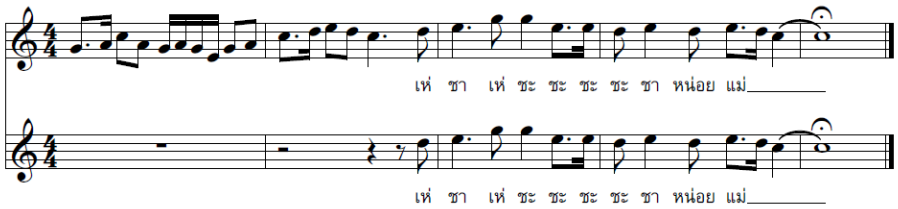
2.2 แนวคิดหลักของการสร้างทำนอง

บทเพลงชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง ผู้วิจัยได้สร้างทำนองอิสระเฉพาะตัว จำนวน 3 ทำนองหลัก โดยนำบทเพลงพื้นบ้านของจังหวัดอ่างทอง ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ เพลงฉ่อย มาเป็นทำนองหลักในการประพันธ์

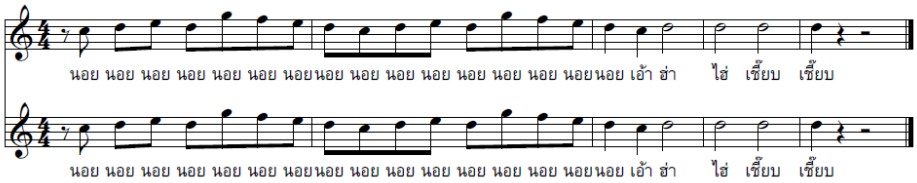
ผู้วิจัยใช้ ทำนองสั้น (Motif) ของเพลงพื้นเมืองเหล่านี้มาบรรเลง พร้อมกับเปลี่ยนบันไดเสียงและใช้โน้ตร่วมเพียงตัวเดียว (Chromatic Mediant) เพื่อสร้างความรู้สึกโอ่อ่าและอลังการ กลุ่มเครื่องลมทองเหลืองทำหน้าที่บรรเลงในลักษณะคล้ายแตรเดี่ยว ขณะที่เครื่องลมไม้ และเครื่องสาย ทำหน้าที่สนับสนุนและเพิ่มความสง่างามให้กับเสียงทองเหลือง (ภาพที่ 1 - 3)

ภาพที่ 1 ทำนองเพลงเกี่ยวข้าว

ภาพที่ 2 ทำนองเพลงฉ่อย

ภาพที่ 3 ทำนองเพลง เรือ

2.3 แนวคิดหลักในการประพันธ์บทร้อง

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ของจังหวัดอ่างทอง วัฒนธรรมจังหวัดอ่างทอง เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในการประพันธ์บทร้อง สื่อถึงเรื่องราวของวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในจังหวัดอ่างทอง ดังที่ อาจารย์ ดร.ปิยวัชร์ สุทธิวนิช ผู้เชี่ยวชาญด้านการประพันธ์บทร้อง ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “ในการประพันธ์บทร้อง จะต้องเชื่อมโยงวิถีชีวิตของคนเข้าไปอยู่ในบทเพลง โดยสามารถนำคำขวัญของจังหวัดอ่างทองมาขยายความ แล้วเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นวัฒนธรรมเกี่ยวกับดนตรี เช่น เพลงพื้นบ้าน เป็นต้น เพื่อให้บทเพลงเข้าถึงผู้ฟังได้” (ปิยวัชร์ สุทธิวนิช, 2568) สอดคล้องกับความคิดเห็นของอาจารย์ ฐิระพล น้อยนิตย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีร่วมสมัย ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประพันธ์บทร้องไว้ว่า “ในการแต่งบทร้องหรือแต่งเพลง จะต้องสื่อให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของบทเพลงว่าจะแต่งให้กับผู้ใด หากประพันธ์บทร้องที่เกี่ยวกับสถานที่ หรือบุคคล จะต้องสื่อให้เห็นว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร เพื่อให้บทร้องสามารถที่จะสื่อสารถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้ฟังได้” (ฐิระพล น้อยนิตย์, 2568) ผู้วิจัยได้ตีความจากคำขวัญจังหวัดอ่างทอง คือ พระสมเด็จเกษไชโย หลวงพ่อโตองค์ใหญ่ วีรไทยใจกล้า ตุ๊กตาชาววัง โด่งดังจักสาน ถิ่นฐานทำกลอง เมืองสองพระนอน จากนั้นได้ประพันธ์บทร้องในบทเพลงชุดรังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง ว่าบทเพลง แดนดินถิ่นอ่างทอง โดยมีเนื้อหาของบทเพลง ดังนี้

รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง
แดนดินถิ่นอ่างทอง

ดินอุดมสมบูรณ์ชลผลไพศาล
แหล่งธรรมะศักดิ์สิทธิ์ของพวกเรา
ถิ่นฐานทำกลองเครื่องจักสาน
อ่างทองคือเมืองทองของชาวไทย
คือขุนรองปลัดชูชูเกียรติชาติ
ป้องกันขอบขัณฑสีมา
เมืองวิเศษชัยชาญแต่ก่อนเก่า
มีเรื่องราวเล่าขานให้ภูมิใจ
เพลงพื้นบ้านเลื่องลือทุกสมัย
วีรชนสร้างชื่อในอยุธยา
นำกองอาทมาตขันอาสา
จิตอาสาจงรักและภักดี

คำร้อง - ทำนอง เชษฐพงศ์ รอตฤดี

2.4 การจัดระบบบันไดเสียง

บทเพลงชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง มีการวางโครงสร้างระบบเสียงอย่างเป็นระบบเพื่อผสานอัตลักษณ์พื้นบ้านเข้ากับดุริยางคศิลป์สมัยใหม่ โดยเลือกใช้บันไดเสียงซีเมเจอร์ (C Major) และบันไดเสียงอีแฟลตเมเจอร์ (Eb Major) เป็นพื้นฐานหลัก เสริมด้วยการใช้บันไดเสียงโครมาติก (Chromatic Scale) และบันไดเสียงเพนทาโทนิก (Pentatonic Scale) เพื่อสะท้อนสำเนียงอันเป็นเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้านอ่างทอง ทั้งยังเป็นการบริหารจัดการระบบเสียงให้สอดคล้องกับการบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีไทยได้อย่างกลมกลืน ในการสร้างสรรค์ทำนอง

ผู้วิจัยได้หยิบยกหน่วยทำนอง (Motif) ที่มีความโดดเด่นจากเพลงเกี่ยวข้าว เพลงฉ่อย และเพลงเรือ มาประยุกต์เข้ากับระเบียบวิธีทางดนตรีตะวันตก โดยมีการใช้เทคนิคเฉพาะทางเพื่อสร้างมิติของมวลเสียง (Sound Texture) ให้มีความหลากหลาย และเข้ากับเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้าน

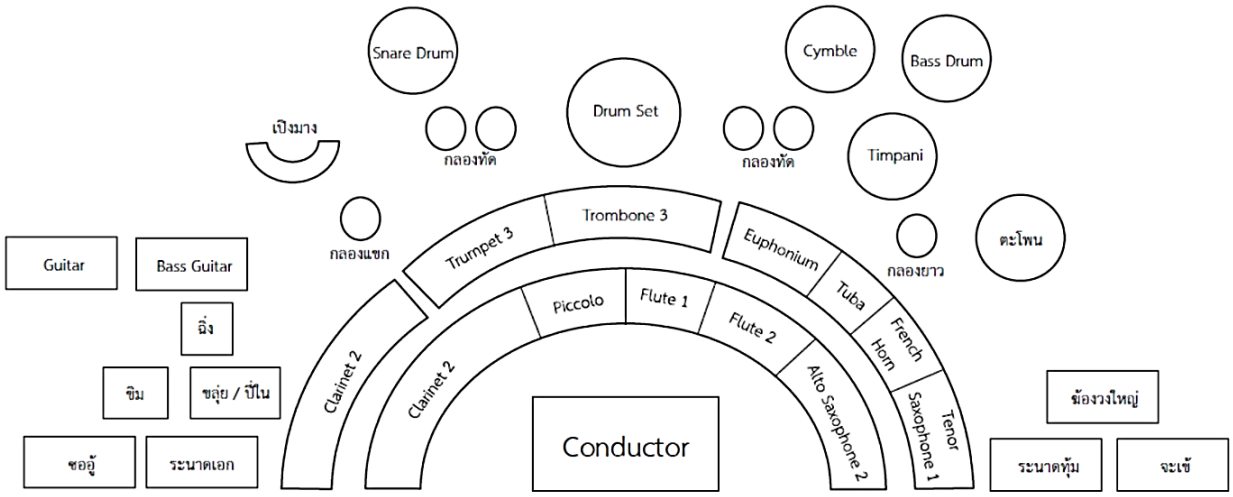
2.5 การจัดสีสันช่วงเสียงรูปแบบวง

ผู้วิจัยเห็นความสำคัญกับการจัดวางเครื่องดนตรีให้เหมาะสมกับบทเพลง เพื่อให้ได้เอกลักษณ์ของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด สะท้อน วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของอ่างทอง ทำให้ผู้ฟังเข้าถึงได้อย่างชัดเจน ในบทเพลงชุดนี้ผู้วิจัยใช้วงดนตรีร่วมสมัย (Contemporary Ensemble) ที่ผสมผสานเครื่องดนตรีไทย สากล และอิเล็กทรอนิกซ์ เพื่อสร้างรังสรรค์บทเพลงใหม่ให้เกิดความไพเราะอย่างลงตัว โดยจัดเรียงเครื่องดนตรีออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

2.5.1 เครื่องดนตรีไทย ทำหน้าที่รักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมของเพลงพื้นบ้าน เป็นพื้นฐานของภูมิปัญญาดนตรีไทย ช่วยสืบสานอัตลักษณ์ท้องถิ่น ทำให้บทเพลงใหม่ยังคงเชื่อมโยงกับมรดกทางดนตรีและเข้าถึงคนรุ่นใหม่อย่างมีชีวิตชีวา

2.5.2 เครื่องดนตรีสากล นำเสนอความสากลร่วมสมัย สร้างเสียงประสาน (Harmony) ที่มั่นคงตามหลักดนตรีตะวันตก เพิ่มมิติความลึก (Depth) และความไพเราะให้กับทำนองเพลงพื้นบ้านที่ตีความใหม่

2.5.3 เครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ สะท้อนความทันสมัย เพิ่มมิติของเสียงและเนื้อสัมผัส (Texture) ที่ไม่สามารถสร้างด้วยเครื่องดนตรีอะคูสติกดั้งเดิม ทำให้เพลงพื้นบ้านสามารถเข้าถึงเยาวชนได้อย่างกว้างขวางขึ้น

ภาพที่ 4 รูปแบบวงดนตรีร่วมสมัย ที่ผสมผสานเครื่องดนตรีไทย เครื่องดนตรีสากล และเครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์

บทเพลงชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสะท้อนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของจังหวัดอ่างทอง ผ่านการบรรยายที่มาของชื่อจังหวัด หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เหตุการณ์สำคัญสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย การประพันธ์อิงโครงสร้างจาก เพลงพื้นบ้านของอ่างทอง ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ และเพลงฉ่อย เพื่อนำอัตลักษณ์ท้องถิ่น มาสื่อสารเป็นบทเพลง บรรเลงโดย วงดนตรีร่วมสมัย (Contemporary Ensemble) ผ่านการผสมผสาน

บทบาทของเครื่องดนตรี 3 กลุ่ม คือ 1) เครื่องดนตรีไทย รักษาเอกลักษณ์และลีลาเดิมของเพลงพื้นบ้าน 2) เครื่องดนตรีสากล สื่อถึงความร่วมสมัยและสร้างเสียงประสาน (Harmony) และ 3) เครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ เพิ่มความทันสมัยให้กับบทเพลง ทำให้การสร้างสรรค์บทเพลงชุดนี้ สามารถสื่อสารเรื่องราวและจิตวิญญาณของชาวอ่างทอง ต่อสาธารณชนได้อย่างมีพลัง และมีเอกภาพ

ในการจัดการแสดงบทเพลงชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นถิ่นอ่างทอง วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569 ได้รับการตอบรับจากรองผู้อำนวยการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง ได้กล่าวถึงบทเพลงสร้างสรรค์ชุดนี้ว่า เป็นผลงานที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและวิชาการอย่างยิ่ง สะท้อนถึงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้งและงดงาม บทเพลงดังกล่าวมีความเหมาะสมในการนำไปต่อยอดเชิงบูรณาการร่วมกับการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาวอ่างทองให้คงอยู่สืบไป

ทั้งนี้ ผลงานสร้างสรรค์ดังกล่าวยังสอดคล้องกับนโยบายของนายกเทศมนตรีตำบลบางจัก อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง และวัฒนธรรมจังหวัดอ่างทอง ให้ความเห็นที่ตรงกัน เกี่ยวกับบทเพลงชุดนี้ ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ประจักษ์ในวงกว้าง โดยเห็นว่าผลงานนี้มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวอ่างทอง อันจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ประชาชนในจังหวัด และสามารถนำไปเผยแพร่ในการแสดงในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ของจังหวัดอ่างทองได้อย่างเหมาะสมและทรงคุณค่าของจังหวัดต่อไป

อภิปรายผล

การสร้างสรรค์บทเพลงชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง ประสบความสำเร็จในการหลอมรวมพื้นฐานทางวัฒนธรรมเข้ากับดนตรีร่วมสมัยซึ่งผลลัพธ์ที่ได้สามารถนำมาอภิปรายภายใต้ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. วัฒนธรรม วิถีชีวิต และดนตรีที่พบในจังหวัดอ่างทอง จากการสร้างสรรค์บทเพลงชุด รังสรรค์ศิลป์ถิ่นอ่างทอง นำทำนองสั้น (Motif) จากเพลงพื้นบ้าน มาเป็นทำนองหลักหลัก ซึ่งเป็นการนำดนตรีท้องถิ่นของจังหวัดอ่างทอง มาประยุกต์ในรูปแบบ ร่วมสมัย การใช้ทำนองเพลงพื้นบ้านนี้ สะท้อนถึงชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม ทั้งบทบาทของเพลงเกี่ยวข้าวที่สร้างขวัญกำลังใจระหว่างทำงานในนา เพลงเรือที่เกี่ยวข้องกับฤดูกาลน้ำหลาก และเพลงฉ่อยที่มีความสนุกสนาน การโต้ตอบเชิงสังคมระหว่างชายหญิง สอดคล้องกับลักษณะสำคัญของเพลงพื้นบ้าน โดย โอฬาร รัตนภักดี ได้กล่าวถึงเพลงพื้นเมืองที่มีคำร้องที่เรียบง่าย เน้นความสนุกสนานเป็นหลัก แม้จะมีแบบแผนของเนื้อหา แต่เนื้อร้องไม่ตายตัว สะท้อนเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่ชัดเจน เป็นพื้นฐานที่นักประพันธ์สามารถต่อยอดเชิงสร้างสรรค์ได้ (โอฬาร รัตนภักดี, 2552)

การต่อยอดนี้ไม่เพียงแค่รักษารูปแบบดั้งเดิม แต่ยังเป็นการสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและผู้ฟังยุคปัจจุบัน ทำให้บทเพลง ศิลปะการแสดง ยังคงคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและ เข้าถึงผู้ฟังได้กว้างขวาง สื่อสารวิถีชีวิต วัฒนธรรม จิตวิญญาณผ่านบทเพลงร่วมสมัย นอกจากนี้ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอ่างทอง ระบุว่าการร้องเพลงพื้นบ้านในงานบุญและเทศกาลต่าง ๆ เป็นเครื่องมือสำคัญในการ เสริมสร้างความสามัคคี ความรื่นเริง และรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน การประยุกต์ทำนองของเพลงพื้นบ้านเข้าสู่บทเพลงร่วมสมัย จึงเป็นการสะท้อนคุณค่าเชิงสังคมและวัฒนธรรม พร้อมสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจต่อรากเหง้าวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอ่างทอง, 2568)

2. การสร้างสรรค์วงดนตรีร่วมสมัย (Contemporary Ensemble) ประกอบด้วย ดนตรีไทย สากล และดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ สะท้อนถึงความเข้าใจในการจัดสีสันเสียง (Tone Color) อย่างลึกซึ้ง การแบ่งบทบาทชัดเจน ทำให้ดนตรีไทยรักษาแก่นแท้ของบทเพลงพื้นบ้าน ดนตรีสากลเสริมการประสานเสียง (Harmony) และดนตรีอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มเสียงที่สร้างบรรยายกาศให้เข้าถึงบทเพลงพื้นบ้าน มากขึ้น โดยมีแนวคิดที่สอดคล้องกับ กฤษฎา ดาวเรือง และประณต มีสอน ที่ศึกษาเรื่อง “นาคาเริงวารี” เป็นบทเพลงร่วมสมัยประพันธ์จากเพลงพิณโบราณ คุณครูทองใส ทับถนน ที่ผสมผสมผสานวัฒนธรรมกับดนตรีพื้นบ้าน เข้าด้วยกันได้อย่างลงตัว (กฤษฎา ดาวเรือง และประณต มีสอน, 2562) และ วานิช โปตะวานิช ที่ได้ประพันธ์ ดุริยางคนิพนธ์ “รัตนโกสินทร์ (ร.ศ. 146 - 237)” ซึ่งประพันธ์บทเพลงเพื่อร้อยเรียงเรื่องราวตั้งแต่รัชกาลที่ 9 ถึงรัชกาลที่ 10 โดยนำรูปแบบบทเพลงพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และบทเพลง รัตนโกสินทร์ ของอาจารย์วิจิตร์ จิตรรังสรรค์ มาเป็นฐานในการสร้างสรรค์ บทเพลงจึงสามารถ เชื่อมโยงเหตุการณ์และบริบททางประวัติศาสตร์ เข้ากับดนตรีได้อย่างกลมกลืน (วานิช โปตะวานิช, 2564)

การประพันธ์บทร้อง ใช้รูปแบบฉันทลักษณ์กลอนสุภาพ หรือกลอนแปด เนื่องจากกลอนสุภาพเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ฉันทลักษณ์ไทย มีโครงสร้างที่ไม่ซับซ้อน ทำให้ได้ใจความของเรื่องที่เขียนนั้นครบถ้วนสมบูรณ์ สอดคล้องกับ ภัทร์ศยาพรรณ เกตุสิงห์ ได้สรุปว่า รูปแบบฉันทลักษณ์กลอนสุภาพ หรือกลอนแปด จะมีสัมผัสระหว่างบทหรือสัมผัสบังคับและสัมผัสใน ถ้าหากมีครบตามแผน จะทำให้ บทกลอนนั้นมีความไพเราะ รื่นหู ผู้ฟังจะเกิดอารมณ์สุนทรีย์ คล้อยตามบทกลอนนั้นได้ (ภัทร์ศยาพรรณ เกตุสิงห์, 2562)

บทเพลงชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง ถ่ายทอดเรื่องราวที่มาของชื่อจังหวัด โดยนำข้อมูลทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ของอ่างทอง ทำหน้าที่เป็นส่งเสริมการท่องเที่ยวของบทบาทของ วัฒนธรรม ดนตรี ซึ่งดนตรีจะเป็นสิ่งที่กระตุ้นความสนใจแก่ผู้ฟังให้ไปศึกษาในพื้นที่จริง โดยงานวิจัยของ กรฤต นิลวานิช เป็นการสร้างสรรค์บทเพลงในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นเมือง เช่น มโนราห์ หนังตะลุง และเพลงบอก มาผนวกกับดนตรีร่วมสมัย (Contemporary Music) เพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนในท้องที่สนับสนุนการท่องเที่ยว และนำข้อมูลแพร่สู่สาธารณชน (กรฤต นิลวานิช, 2563) ดังนั้น บทเพลงชุดนี้จึงไม่เพียงให้ความสุนทรียะแต่ยังสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยการส่งเสริมภาพลักษณ์จังหวัดอ่างทองให้เป็น “เมืองแห่งวัฒนธรรม” ที่จดจำได้ง่าย ผ่านภาษาดนตรีที่ทรงพลังและเข้าถึงผู้ฟังทุกกลุ่ม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การสร้างสรรค์บทเพลงชุด รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง เป็นการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และดนตรีในจังหวัดอ่างทอง จากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน มาเรียบเรียงทำนอง ประพันธ์บทร้องและผสมวงดนตรี โดยใช้ลักษณะการประพันธ์รูปแบบของดนตรีเล่าเรื่อง (Program Music) ที่มีโครงสร้างทางดนตรีที่ยืดหยุ่น โดยใช้แรงบันดาลใจจากสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวจังหวัดอ่างทอง ใช้วงดนตรีในรูปแบบของวงดนตรีร่วมสมัย บูรณาการทั้งเครื่องดนตรีสากล เครื่องดนตรีไทย และเครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ การที่จะสามารถต่อยอดบทเพลงให้มีคุณค่า และสามารถนำไปเป็นประโยชน์ต่อชุมชน จังหวัด และประเทศชาตินั้น

สามารถที่จะต่อยอดในด้าน 1) การผลักดันให้มีการนำบทเพลงร่วมสมัยชุดนี้ไปแสดง หรือประชาสัมพันธ์ในสถานที่ท่องเที่ยวหลักของจังหวัดอ่างทอง 2) ควรเผยแพร่โน้ตเพลงชุด “รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง” เพื่อใช้ในการเรียนการสอนดนตรีในสถาบันการศึกษาทั้งในและนอกเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอ่างทอง รวมทั้งจัดทำสื่อมัลติมีเดียสาธิตการบรรเลงเพื่อเป็นตัวอย่างในการสืบสาน ต่อยอดทางการสร้างสรรค์ และ 3) ควรมีการสำรวจเพื่อประเมินความเข้าใจของกลุ่มผู้ฟังที่เป็น เยาวชน คนในพื้นที่และนอกพื้นที่ ต่อองค์ประกอบทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของอ่างทองที่ถูกถ่ายทอดผ่านบทเพลง เพื่อวัดผลสำเร็จในการสื่อสารและอนุรักษ์วัฒนธรรมด้วยวิธีการทางดนตรีร่วมสมัย

กิตติกรรมประกาศ

บทความเรื่อง “รังสรรค์ศิลป์ ถิ่นอ่างทอง: เมืองแห่งวัฒนธรรม วิถีชีวิต และบทเพลง” เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างสรรค์บทเพลงร่วมสมัยจากภูมิปัญญาถิ่นฐานทำกลอง ชุด สดุดีวีรบุรุษอ่างทอง ขุนรองปลัดชู กองอาทมาต ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเรียบร้อย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์มา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

กรฤต นิลวานิช. (2563). การสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 7(2), 182-199.

กฤษฎา ดาวเรือง และประณต มีสอน. (2562). “นาคาเริงวารี” บทเพลงร่วมสมัยประพันธ์จาก เพลงพิณโบราณของครูทองใส ทับถนน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 8(1), 173-186.

จำรัส อยู่สุข. (14 ก.ค. 2567). แนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านภาคกลาง. (เชษฐพงศ์ รอตฤดี, ผู้สัมภาษณ์)

เฉลิมชัย ภิรมย์รักษ์. (2565). การแสดงพื้นบ้านภาคกลางในจังหวัดอ่างทอง. วารสารทีทัศน์วัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 21(2), 98-122.

ชำนาญ แก้วสว่าง. (12 ม.ค. 2569). การสืบทอดบทเพลงพื้นบ้านภาคกลาง. (เชษฐพงศ์ รอตฤดี, ผู้สัมภาษณ์)

ชำนาญ แก้วสว่าง และคณะ. (2566). ภูมิศิลป์เพลงพื้นบ้านภาคกลาง. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 15(2), 18-33.

ฐิระพล น้อยนิตย์. (10 ก.ย. 2568). การกำหนดแนวคิดในการประพันธ์บทร้อง. (เชษฐพงศ์ รอตฤดี, ผู้สัมภาษณ์)

ปิยวัชร์ สุทธิวนิช. (11 พ.ย. 2568). แนวทางในการประพันธ์บทร้อง. (เชษฐพงศ์ รอตฤดี, ผู้สัมภาษณ์)

ภัทร์ศยาพรรณ เกตุสิงห์. (2562). การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง การแต่งกลอนสุภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภิญโญ ภู่เทศ. (2556). การวิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรีเพลงพื้นบ้านในจังหวัดนครสวรรค์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 19(1), 15-30.

วรวีร์ เผือกประพันธ์ และคณะ. (2568). การแสดงเพลงทรงเครื่องของจำรัส อยู่สุข. Journal of Social Science for Local Development Rajabhat Mahasarakham University, 9(3), 144-159.

วานิช โปตะวานิช. (2564). ดุริยางคนิพนธ์ “รัตนโกสินทร์ (ร.ศ. 146-237)”. วารสารดนตรีรังสิต มหาวิทยาลัยรังสิต, 16(2), 146-158.

วิศว ศะศิสมิต และคณะ. (2554). ประวัติศาสตร์จังหวัดอ่างทอง จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบามสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. อ่างทอง. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2567 จาก https://share.google/XQrsCSTcDpzBeBg2F

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอ่างทอง. (2568). ลิเกอ่างทอง-กลองเอกราช ต่อยอดมรดกภูมิปัญญา ยกระดับสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO. เรียกใช้เมื่อ 18 สิงหาคม 2568 จาก http://angthong.go.th/2564/news/detail/3015

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอ่างทอง. (2568). ประวัติความเป็นมาการละเล่นรำโทน. เรียกใช้เมื่อ 7 มิถุนายน 2568 จาก https://angthong.m-culture.go.th/th/thai-folk-dance/100657

สุขสันติ แวงวรรณ. (2562). การสืบทอดและการถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน: ละครรำจังหวัดอ่างทอง. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม.

สุวรรณา ธุวโชติ และคณะ. (2549). การพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

โอฬาร รัตนภักดี. (2552). ลักษณะของเพลงพื้นบ้านในเพลงร้องเล่นสมัยใหม่. วิทยาสารเกษตรศาสตร์ (สาขาสังคมศาสตร์), 30(1), 10-25.